

Suur aplaus baleriinidele

Aasta viimase uulavastusena toodi «Estonias» taas lavale Ludwig Minkuse «Don Quijote», mille keskne tegelane on baleriin. Ballett 'kannab' küll sama nime Cervantese, kuulsa romaani, kuid maailmakirjanduse suurkujust Kurva Kuju Rüttilist läheb tegelikult kaarega mööda. Don Quijote ja Sancho Panza on vaid niit, millega tahetakse kokku köita selles balletis pulbitsev baleriinidele suuri võimalusi andev divertissement ja üksikepisoodid. Ometi püsib ballett «Don Quijote» (õeldavasti A. Gorski ja M. Petipa koreograafiat... aluseks võttes) maailma paljudel balletilavadel ja televisioonikavades. Nüüd siis jälle ka «Estonias» (varem etendunud siin 1958. ja 1968. aastal).

Miks seda eklektikast ja ebalooigilisusest kubisevat teost ikka ja jälle lavale seatakse? Mis tõmbab ooperi- ja balletiteatreid tolle tsirkusemuusika poole? Balleti elujõud on siiski seletatav ja mõistetav. Juba siis, kui Petipa 1869. aastal Moskvas oma lavastusega välja tuli, oli too lähemal varasematele «Don Quijote» balletikoogemustele kui Cervantese romaani, kusjuures loogu osutus realistlikuks komöödiaks, mis oma ajas oli üpris erakordne; balletilaval astusid pealtvaatajate ette inimesed rahva hulgast. Selle aja balletitegelased olid ju enamasti haldjad, kroonitud pead või müüdikangelased. Ebareeglipärasus hakkas publikule meeldima, sest laval aset leides lihtsamealne intriig oli arusaadav ja kergelt jälgitav ning tüübid äratuntavad. A. Gorski 1900. aasta Moskva uulavastus tugevdas teose demokraatlikku alust veelgi ja balletisõbrad aina täitsid saale. Meelelahutus on ju alati otsitud! Pealegi saadab virtuosust nõudvaid ja hästi komponeeritud tantsu Minkuse tantsulis-emotsionaalne, optimistlikult bravaurne ja sütitav muusika.

«Don Quijotes» valitseb laval tantsustiilia. Omalt poolt haaras see stiiliina ka balletiartistid. Seda võib mõista, sest traditsiooni kohaselt kasvatatakse neid ikka veel just sedalaadi koreograafia esitamiseks. Mõistetavalt tahetakse tänapäeval moodsate ballettide kõrval vahetevahel laval proovida ka seda, mida iga päev treeningusaalis harjutatakse (modernballeti treening meil tänaseni puudub!). Põlimbaleriin tahab ka pealtvaatajale oma futeesid näidata.

Niisiis on sel balletil oma mängureeglid ja kui laval kõik need

täidetakse, võib neid reegleid tajuv ja arvestav vaataja ühendatud saada. Võib saada osa sellest ilupeost, mis laval aset leiab.

Kas aplausid «Estonias» pärast «Don Quijote» etendusi tõestavad, et pealtvaataja ülendamine on korda läinud?

Balleti seekordseks lavaleseadjaks kutsuti «Meistrist ja Margaritast» nimisosalisena tuntud ja head vastuvõttu leidnud Juri Petuhhov Leningradi Väikesest Ooperi- ja Balletiteatrist, keda assistendina toetab koreograaf-restaureerijana Marina Šamševa (Petipa, Gorski ja mitmete teiste balletimeistrite tantsud on taas koreograafilise lahenduse põhialus). J. Petuhhov on varem katsetanud vaid väikevormidega ja «suure balleti» veelustest karidest möödasõitu vähe harjutanud. Need karid on aga «Don Quijotes» kindlalt olemas. Kõigepealt materjali eklektiline kirevus ja laialivalgumus, mis osaliselt pärineb juba Petipalt endalt. Teiseks; kuidas hoida pinget läbi etenduse, et see veel kasvaks, kuidas elustada skeeme, jne.? On ju «Don Quijotes» kergem teha kostümeeritud kontserti kui etendust, kusjuures on teada, et mõnel nüüdisballetimeistrilist on särkev etenduse loomine siiski korda läinud (see teadmine teeb uulavastuse puhul eriti valvsaks!).

* * *

...Eesriide avanedes näeme Don Quijotet (J. Garancis) ja paksukest Sancho (M. Kalbus). Rütitel elab oma unelmate tants-

tilises maailmas, millest kannupoisil teda kuidagi realsusse tagasi tuua ei õnnestu. Don Quijote ihkab võitlust aause, õigluse ja õilsuse nimel. Ei jää muud üle, kui luua oma isandale... kepphõbuine ning teele asuda. Tore ja teatraalne võitel Sellest võinuks saada etenduse võti, mängureeglid. Ent lavastaja ei pea neist kinni (lihtne näide võimalike kasutamatajätmistest: II vaatuses ja hiljem on kepp-Rosinante juba unustatud). Aiustatud mängu ta ei jätkka II vaatuses avapildis (muusika otse kutsub pakutud võtmes tuuleveskitega võitlemist mängima) ega ka kõrtsistseenis. Pulmapildist ei maksa rääkida, sellesse on esinema (külahistena?) sattunud mingi e-tea-kust tulnud estraaditantsutrupp, seile asemel, et pulm maha mängida nende keskel, kes ümbritsesid peategelasi I vaatuses.

Etendus ei pingestu, sest noorel lavastajal ilmselt puudub kontseptsioon, mille nimel tegutseda, mida taotleda. Atinuke liin, mis lisaks rändrüüti-kannupoisi omale jookseb läbi etenduse ja lõpuks sõlmub, on Quiteria-Basilio liin: nemad saavutavad oma armastuse tunnustamise (unenäo- ja kõrtsipildi nüüdne vahetamine ja mustilosrapsoodia ärajäämine tuleb nende tegevusliinile kasuks). Samas kõrval jäävad õhku rippuma toredooritänavatantsijatari-Mercedese liinid. Need tegelased jäävad üsna ebamäärasteks, nende käekäigu ja saatuse vastu pealtvaatajais huvi ei tärka. Küsitavusi on veel-

Stseen «Don Quijotes»: Kaie Kõrb (Quiteria), Aleksandr Basihhin (Lorenzo) ja Oleg Baranov (Carmacho).

Henno Saarne foto

gi, ja etendus (kostümeeritud divertismendid) ongi lavastaja tahte alt välja pääsenud.

Tantsijatel jääb toetuda sellele, mis on tuttav «Don Quijote» varasematest lavastustest — tantsule, «Estonia» (ja mitte ainult selle teatri) balletiartistid on varemgi just suurepärase tantsuga end selles balletis meelde jäävaks teinud. «Don Quijote» tantsimisele pani meil 40 aastat tagasi aluse Lia Leetmaa, kes taastatud «Estonia» avakontserdil koos Viktor Sakatoviga tantsis selle balleti üldtuntud pas de deux'd. Minevikust on meelde jäänud Aime Leisi ja Tiit Rändviiru tütarlapselikult vallatud Quiteriad, Ülle Ulla tänavatantsijatar, Tiit Härmu Basilio ja veel mõned teised. Põhierinevus eelkäijate ja praeguse etenduse vahel seisneb selles, et uues lavastuses on peaaegu kõik osatäitjad väiksematest kuni peaosaliseini head, ansamblist väljakukkimist märkad üksikjuhtudel. Pealegi on praegu ette valmistatud kaks koosseisu, mõlemad heal tasemel.

Etenduse endastmõistetavaks teljeks sai Kaie Kõrb Quiteriana, Tal on palju tantsida ja ta teeb seda hästi. O'gu pizzicato-tehnika, tuurid või suured hüpped (grand pas de chat!), kõik pakub

laus dele

Stseen «Don Quijote»: Kaie Kõrb (Quiteria), Aleksandr Basihhin (Lorenzo) ja Oleg Baranov (Cachemacho).

Henno Saarne foto

ai, ja etendus (kostümeeritud divertismendid) ongi lavastaja tahte alt välja pääsenud.

Tantsijatel jääb toetuda sellele, mis on tuttav «Don Quijote» varasematest lavastustest — tantsule, «Estonia» (ja mitte ainult selle teatri) balletitartistid on varemgi just suurepärase tantsuga end selles balletis meelde jäävaks teinud. «Don Quijote» tantsimisele pani meil 40 aastat tagasi aluse Lia Leetmaa, kes taastatud «Estonia» avakontserdil koos Viktor Sakatoviga tantsis selle balleti üldiutud pas de deux'd. Minevikust on meelde jäänud Aime Leisi ja Tiit Rändviiru tütarlapselikult vallutatud Quiteriad, Ülle Ulla tänavatantsijatar, Tiit Härmä Basilio ja veel mõned teised. Põhierinevus eelkäijate ja praeguse etenduse vahel seisneb selles, et uues lavastuses on peaaegu kõik osatäitjad väiksematest kuni peaosaliseni head, ansamblist väljakukkumist märkad üksikjuhtudel. Pealegi on praegu ette valmistatud kaks koosseisu, mõlemad heal tasemel.

Etenduse endastmõistetavaks teljeks sai Kaie Kõrb Quiteriana. Tal on palju tantsida ja ta teeb seda hästi. O'gu pizzicato-tehnika, tuurid või suured hüpped (grand pas de chat!), kõik pakub

siimale rõõmu. «Estonia» Quiteriate traditsiooni toob ta rõhutatult baleriinliku osatäitmise. Tema Quiteria on laval võidutsev BALERIIN, kes temperamentselt tantsib à la Hispania. Tingituna juba osa koreograafilisest ülesehitusest (partii nõudlikum osa on viimases vaatuses) saab ta kasvavat pinget viia läbi terve etenduse kuni topeletueteedega lõputrikinä välja (pööreteseeria on siiski võimalik veel efektselt lõpetada!). Duettides toetab teda hea partneritundega Viktor Fedortšenko Basiona, kes esitab ka oma soolod ja variatsioonid kaasakiskuvalt. «Don Quijote» traditsioonilist laadi (pantomimilised suhtlemised tantsude vahel) pole ta siiski päris omaks võtnud. Jälgime teda kui hasartselt esinevat tantsijat. Noor-mees, kes on väljavalituse kõrvuni armunud, on vähem välja joonistatud.

Samades osades tantsib haaravalt teinegi paar Tatjana Laid

(Quiteria) ja Andrei Izmostiev (Basilio). Laid üllatab temperamendiga, mis tema tantsus on omamoodi uus joon, selle arenimisele on kindlasti kaasa aidanud õnnestunud osatäitmised «Anselmi loos», «Maailma loomises» jt. viimaste hooegade etendustes. Endiselt saame imetleda tema tantsu üllast joonekust ja vormitaiust. Izmostjev õigustab usaldust ja on lühikese ajaga edasi arenenud (eriti õnnestus tal variatsioon). Loomulikult on märgatav veel vähene praktika partneriga suhtlemises, partneri tunnetamises. See tuleb kogemusi omandades, kuid eraldi treeningut on vaja teha hingamistehnikaga (pealegi vaesestab läbi suu hingamine miimikalt).

Kirjus tegelastehulgas jäid teistest enam meelde toreadoor Juri Jekimovi tantsud kõigis vaatustes. Tema esinemises oli tunneta- tav ka see inimhinge elu, mille- ta tants jääb ühjalts kõlisevaks. Teine sama osa täitja Vladimir

Terjohhin esines maneerlikult ainult väliseid vahendeid kasutades. Ossa jäi eluvaim sisse puhumata.

Etenduse üldisest plaanist langes tugevasti välja üligroteskselt antud rikas ekspeigmees Cachemacho. Oleg Baranov täidab muudugi püüdliselt lavastajalt saadud ülesandeid, kuid sellisena kuulub nagu mõnda teise balleti (näit. «Asjatusse ettevaatusse», kus kogu lugu on lahendatud samas võtmes).

Tantsurõõmu jagasid paljud teatri tantsijataridest. Kummalisel kombel meenuvad kohe pärast Quiteriat tema sõbratarid, kel seekord on osa viidud läbi terve etenduse. Silmapaistva kindluse ja temperamendiga mõjusid mõlemad paarid, nii Tamara Burova ja Irina Fomina kui Tatjana Voronina ja Liljana Grodnikova, kellega grand pas's ehtbaleriinlikult liitus Inge Arro. Sõbrataride kõrval jäid episoodilisteks tänavatantsijatar (Elita Erkina ja

Tatjana Bassova) ning Mercedes (Lemme Järvi), kuigi tantsisid hea sisseelamisega. Unenäopilti kaunistasid Drüaadide käskijanna (Larissa Sintsova) ja vallatu Amor (Ülle Toompuu ja Tatjana Voronina).

Tantsu toetas moskvalannast külaliskunstniku Marina Sokolova töö. Dekoratsioon on kaasamängivam kui «Estonia» varasemates lavastustes. Efektne on panoraa- mi kasvamine meeleolukaks lavapildiks (mõju oleks veelgi lõõvam, kui proloogi tegelased natuke varem lahkusid), kaunis on unenäopildi foon. Mõningane probleem jääb lava külgedega, mis mõjuvad liiga pealetükkivalt raamiga ja seega kitsendavad niigi kitsast lava. Il vaatuse avapildis praegune lahendus lihtsalt seab.

Esiendustel valmistas üllatuse orkester (dirigent Jüri Alper- ten). Peaproovide ajal polnud nii vajalik lava ja orkestri ühtne hingamine kuidagi tunnetatav, aga etendused läksid temperamentselt ja säravalt. Pole ju dirigendi süü, et sisse on surutud mitu täiesti kunstiliku pausi. Muusikat vägisiab koreograafi soov ja mingi täiesti totter balletitava.

...Pulmalised ühinevad lõpu- tantsus ja saadavad vahepeal unustatud Don Quijote ja Sancho Panza järjekordeste rännakule. Janis Garancis ja Märt Kalbus on teinud kõik selleks, et Cervante- se romaani tegelasi vähegi laval elama panna. Mõlema pantomii- milises mängus on ilusaid mo- mente, kuivõrd need balletis «Don Quijote» üldse võimalikud on.

...Ja pealtvaatajad aplodeerivad tormiliselt, sest tantsustihiha lummas ning tantsijameiserlik- kus haarab. Pealtvaataja oma ülenduse siiski saab, sest tantsu võim on suur.